

Rosita's Rome

Op pad in de Eeuwige Stad met schrijfster Rosita Steenbeek

Zelf noemt ze het altijd haar kloostercel: haar appartementje in het centrum van Rome, nabij Largo Argentina. Inderdaad is het niet groot, maar charme en locatie compenseren het gebrek aan ruimte ruimschoots. Op het moment logeert haar moeder bij Rosita en door beiden worden we hartelijk welkom geheten. Zoals te verwachten zijn er overal boeken, maar ook hangen aan de muur enkele prenten die filmregisseur Federico Fellini voor haar maakte. 'Federico zei toen hij hier kwam: "Dit is geen huis, dit is een set"', memoreert Rosita haar dierbare vriend. Via een trapje komen we bij het kleine terras dat grenst aan de binnenplaats. 'Eerst koffie, lijkt me, voor we op pad gaan', stelt Rosita voor. Goed plan, want dan kan ze eerst nog wat vertellen over dit bijzondere pand waar ze woont.

'Het hoort bij de kerk die hieronder staat. Toen ik hier twintig jaar geleden kwam zei de toenmalige rector: "De muren zullen je verhalen vertellen", want het is een plek met een lange historie. Al in de 8ste eeuw stond hier een kerk en was dit een opvang voor pelgrims uit de Lage Landen. Veel later, in de 17de eeuw, zat hier een club van schilders uit de Lage Landen. Nu is het de Belgische kerk in Rome', vertelt de schrijfster enthousiast. Ze wijst op het grote glas-in-loodraam dat aan haar terras grenst. 'Dat is een raam van de kerk. Als 's avonds licht brandt in de kerk, ziet het er echt prachtig uit.' Tijd om te gaan, want na een buitje is het gelukkig weer droog. In boeken als *Thuis in Rome* en *Terug in Rome* en haar columns in *Italië Magazine* weet Rosita haar dagelijkse belevenissen altijd te verbinden met het roemruchte >

Links: het appartement van Rosita. Boven: de Vineria aan de Campo de' Fiori.

verleden van de Eeuwige Stad. Haar kennis van de zichtbare, maar ook van de verborgen resten van het oude Rome, is enorm, zo zal ook deze dag blijken. Even om de hoek van haar huis, in de Via di Grotta Pinta, stopt onze 'gids'. 'Zie je dat dit straatje sikkelvormig is? Het volgt nog de vorm

twintigste naar Italië om er, zoals veel van zijn tijdgenoten, inspiratie op te doen. Hij bleef er echter wonen en wordt gezien als de grondlegger van het Vedutisme, het schilderen van stadsgezichten, destijds een nieuwe stroming in de Italiaanse schilderkunst.

Lopend door Rome wordt duidelijk dat Rosita er al lang woont. Ze wordt vaak begroet, in een kledingwinkel, bij de bakker, in een bar

van het Theater van Pompejus. Het gebouw waar ik woon is gebouwd op de zuilengalerij die bij de ingang van het theater hoorde.'

We lopen richting de Campo de' Fiori, het plein waar iedere ochtend markt is en dat met zijn vele cafés en restaurants 's avonds één van de plekken is om uit te gaan. Het is er nu gezellig druk. Terwijl we de uitgestalde waar bekijken, zegt Rosita terloops: 'Vanvitelli woonde en stierf op de Campo.' Over deze 18de-eeuwse schilder uit Amersfoort, die oorspronkelijk Jasper van Wittel heette, schreef ze in 2009 de historische roman *Ander Licht*. Van Wittel trok rond zijn

In een zijstraatje van de Campo ligt Rosita's stamrestaurant, Grotte del Teatro di Pompeo. Op het terras worden de tafels gedekt en brengt een ober alles in gereedheid voor de lunch. Nee, de eigenaar, een goede bekende van Rosita, is er niet, vertelt hij ons. Maar dan klinkt van een scooter die bij ons stopt: 'Buongiorno, signora!' Het is de restauranteigenaar die net boodschappen heeft gedaan. Ze maken een praatje en als we weer doorlopen, vertelt Rosita: 'Je kunt hier het beste gaan lunchen. 's Avonds is zijn vrouw er ook en dan is de sfeer veel minder leuk.'

Om de hoek van de Campo leidt ze ons naar de Cancelleria: de Vaticaanse rechtbanken. 'Dat zijn er drie: de Rota, die over huwelijkszaken gaat, de Pauselijke Signatuur, ofwel het Vaticaanse Hof van Cassatie, en de Penitenziaria, een rechtbank met gesloten deuren. Toen ik ooit aan mijn oude huisbaas, de rector, vroeg wat voor zaken daar behandeld worden, zei hij lachend:

Links: Tibereiland. Onder: het 'Kattenforum' (Largo Argentina). Rechtsboven: de koepel van het Pantheon. Daaronder: de Sant' Agostino-kerk.

"Als bijvoorbeeld een bisschop zijn maitresse heeft doodgeslagen, dan is dat een zaak voor de Penitenziaria." Maar waarom ik dit palazzo vooral wil laten zien is vanwege de veertig zuilen hier op de binnenplaats, afkomstig uit het Theater van Pompejus. Dat laat mooi zien hoe er met de spullen uit de oudheid is gesleept.' Lopend door de stad wordt wel duidelijk dat Rosita al lang in Rome woont. Met grote regelmaat wordt ze begroet, of het nu een kledingwinkel is die we passeren, een bakker of een bar. Niet verwonderlijk want behalve een opvallende verschijning, is ze ook heel innemend.

Hardlopen langs de Tiber

Terug via de Campo, belanden we op de Piazza Farnese. Ook hier weer antieke resten die van elders komen: twee grote badkuipen uit de Thermes van Caracalla. Het statige plein wordt beheerst door het Palazzo Farnese, waar zich 'de tweede acte van Puccini's opera *Tosca* afspeelt. De eerste is gesitueerd in de Sant'Andrea delle Valle, een kerk achter mijn huis', vertelt Rosita. Sinds 1936 huisvest het Renaissance-palazzo de Franse ambassade, die het voor één euro per jaar huurt. Als we bij de Tiber aankomen, houden we halt. 'Hier beneden ga ik altijd hardlopen, op de oevers van de rivier.

De stilte daar is heel bijzonder, er komt echt niemand. Ik spreek er ook nog wel eens af met een vriendin van me, Valentina, een chef-kok die langs de rivier graag naar antieke resten zoekt.

'Op het Tibereiland staat sinds de 17de eeuw een ziekenhuis, maar de traditie is nog veel ouder. In de Romeinse tijd stond er de Tempel van Aesculapius, de god van de geneeskunde en genezing, en werd het de Boot van Aesculapius genoemd, vanwege de vorm van het eiland. 'Zullen we gaan lunchen in het Ghetto?' stelt Rosita voor. Maar uiteraard wil ze ons onderweg eerst nog één van de beroemde ruïnes van het oude Rome laten zien: het Theater van Marcellus. Op tekeningen is te zien hoe het er destijds uit moet hebben gezien. 'Houden jullie daar ook zo van? Dan komt het tenminste echt tot leven. 's Zomers worden hier tussen de ruïnes concerten gegeven, daar ben ik wel eens met mijn moeder geweest. Fantastisch.' Haar moeder komt regelmatig ter sprake. Sinds de dood van haar vader en het zware ongeluk waar Rosita en haar moeder beiden bij betrokken waren, zijn ze alleen nog maar closer geworden. Maandenlang lagen ze naast >

elkaar in het ziekenhuis. Rosita brak haar rug en moest nog lange tijd een korset dragen, maar ze is wonderbaarlijk hersteld. Tussendoor vraag ik een paar keer bezorgd of ze niet even wil uitrusten, maar nee hoor, dat is niet nodig. Op haar hoge sleehakken loopt ze gestaag door over het ongelijke Romeinse plaveisel.

Regen van rozenblaadjes

Na een heerlijke lunch bij La Taverna del Ghetto, één van de koosjere restaurants in de wijk, vervolgen we onze weg richting Largo Argentina, bekend vanwege de opvang van zwerfkatten tussen de opgravingen, die zich enkele meters onder straatniveau bevinden. 'Het wordt daarom ook wel het Kattenforum genoemd. Gisteren verzamelden zich hier hondenbezitters om voor een protest naar de burgemeester te gaan. Een leuke paradox', zegt Rosita lachend. Ze wijst op een gebouw aan de overkant van de opgravingen: het Teatro Argentina. 'Het theater is gebouwd op het senaatsgebouw van Pompejus', vertelt Rosita. 'Dat is waar Julius Caesar is vermoord.'

We steken de drukke Corso Vittorio Emanuele II over en belanden in de Via dei Cestari, waar je dé adresjes vindt voor kerkelijke kleding, maar ook voor hostieschalen,

reliëkhouders of andere zaken waar een kerk zoal behoefte aan kan hebben. Bij een kleermaker hangt een prachtig rood kardinaalskostuum in de etalage, helaas zonder prijskaartje. En om nu naar binnen te gaan om eens te vragen wat zo'n outfit kost, lijkt ook weer wat ongepast. We moeten wel glimlachen om het 'kerkelijk schoeisel' in de etalage, een soort geborduurde muilen die nogal boudoirachtig aandoen. Iets verderop staat de enige gotische kerk van Rome, de Santa Maria sopra Minerva. Daarvoor staat een aandoenlijk marmeren beeld van een olifant met een obelisk op zijn rug, één van de vele kunstwerken van Bernini in de stad. 'De kerk is gebouwd op een Romeinse Minerva-tempel. Vlak erachter stond in de oudheid een Isistempel. Die was erg populair bij vrouwen. De Egyptische godin Isis werd afgebeeld met het kindje Horus in haar armen, een beeld dat overgenomen is door de christenen. Isis vertoonde duidelijk trekken van Maria.' Mannen gingen daarentegen vaak naar de Mithrastempel, ter verering van de god van het Mithraïsme (een 'concurrent' van het christendom), wiens verjaardag op 25 december werd gevierd. 'Dat werd later de dag van de geboorte van Jezus. Zo zie je dat niet alleen de gebouwen in Rome boven op elkaar zijn gezet, maar dat hetzelfde geldt voor de godsdiensten. Die hebben ook telkens dingen van elkaar overgenomen.'

Het nabijgelegen Pantheon is één van Rosita's favoriete kerken. De voormalige tempel werd gebouwd in de Romeinse tijd en pas later tot kerk gewijd. Het opvallendst is natuurlijk de indrukwekkende koepel met daarin de *oculus*, het ronde gat dat daglicht (maar ook regen) binnenlaat. 'Met Pinksteren is er hier een hele bijzondere mis. Aan het eind, na de communie, daalt er een regen van rozenblaadjes door de *oculus* naar beneden. Dat gaat wel een kwartier

Linksboven: het plein voor het Pantheon. Daaronder: Piazza Navona. Hiernaast: Caffè della Pace.

door. Het is een symbool voor de Heilige Geest die neerdaalt. De rozenblaadjes worden door brandweermannen vanaf het dak gegooid en aan het eind ligt er een dik rood tapijt in en voor het Pantheon.'

Op weg naar Piazza Navona komen we langs een andere kerk die Rosita ons graag wil laten zien: de Sant' Agostino, vooral vanwege de Caravaggio die er hangt, een Madonna met kind. 'Het schilderij was voor een andere kerk bedoeld, maar men vond het te wulps en toen is het hier beland.'

Puur heidendom

Rosita verklaart ook waarom er allerlei kaarten en brieven hangen bij een Maria-beeld. 'Dat is de Madonna del Parto, de Madonna van de Bevalling.' De kaartjes blijken dankbriefjes te zijn van ouders, regelmatig met een foto van de pasgeborene. 'Puur heidendom', oordeelt Rosita met een brede lach.

Het enorme stadion dat Domitianus in het jaar 86 liet bouwen, diende als fundament voor Piazza Navona, en de vorm is in het plein bewaard gebleven. 's Zomers gaat Rosita hier wel eens hardlopen, heel vroeg in de ochtend. 'Dan is er

niemand op het plein.' Dat moet een unieke ervaring zijn, want normaal is de piazza één van de drukst bezochte plekken van de stad. Ook bij Gelateria Tre Scalini, met een terras op

het plein, is het druk, maar volgens Rosita mogen we een ijsje hier niet overslaan. En daar zegt ze niets te veel mee. Omdat het is gaan regenen, besluiten we ons te spoeden naar de plek waar we

begonnen zijn: de Campo de' Fiori. De markt kramen zijn allang weer opgeruimd, maar de – overdekte – terrassen zijn inmiddels volgelopen voor de *aperitivo*. Met een prosecco sluiten we een bijzondere dag in Rome met een bijzondere schrijfster af. Als het later weer even droog is, wandelt Rosita weg, richting het theater van Pompejus. Haar thuis in Rome. •

Tips & adressen

Campo de' Fiori

• Vineria Reggio

Rosita: 'Goede bar voor een aperitief en een bekende ontmoetingsplek voor Nederlanders die in Rome wonen.' Met terras. Campo de' Fiori 15.

• Antica Hostaria Romanesca

Rosita: 'Een favoriet van me. Francis Ford Coppola at hier regelmatig tijdens de opnames van *The Godfather III*.' Campo de' Fiori, 40, tel. +39 06 6864024. Maandag gesloten.

• Osteria Ar Galletto

Romeinse specialiteiten met uitzicht op Palazzo Farnese. Piazza Farnese 102, tel. +39 06 6861714.

Ghetto

• La Taverna del Ghetto

Koosjer. Via del Portico d'Ottavia, 7/b-8, tel. +39 06 68809771, www.latavernadelghetto.com. Vrijdagavond en zaterdag overdag gesloten.

• Sheva

Nieuw, modern ingericht koosjer bar-restaurant. Via Santa Maria del Pianto 1/b, tel. +39 06 68801518, www.sheva-eatandwine.it. Vrijdagavond en zaterdag gesloten.

Pantheon/Piazza Navona

• Osteria, Pizzeria di Agrippa

Rosita: 'Prima pizzeria, gebouwd op de Thermen van Agrippa. De muren zijn nog zichtbaar in de kelder.' Via dei Cestari 38, tel. +39 06 45494117.

• Sant'Eustachio Il Caffè

Eén van de beroemdste koffiebars van Rome. Piazza Sant'Eustachio 82, tel. +39 06 68802048, www.santeustachioilcaffe.it.

• Ristorante Da Sabatino a S. Ignazio

Rosita: 'Goede lunchplek met mooi terras. Laatst probeerde Umberto Bossi (minister in de regering Berlusconi, red.) me hier te versieren.' Piazza S. Ignazio 169, tel. +39 06 6797821, www.dasabatino.it.

• Gelateria Tre Scalini

Aanrader van Rosita: het *tartufo*-ijs. Piazza Navona 28-32, tel. +39 06 68801996.

• Caffè della Pace

'Eén van de beroemdste cafés van Rome, blijft mooi.' Via della Pace 5, tel. +39 06 6861216, www.caffedellapace.it.

*De Gouden
Joie Tulp*

Grotte del Teatro di Pompeo

Rosita's stamrestaurant bij de Campo de' Fiori. Via del Biscione, 73-74, tel. +39 06 68803686.